

ТАҚРИЗИ МУШОВИРИ ИЛМӢ

ба диссертатсияи Абдурахимов Бахтиёр Абдурахимович дар мавзуи «Таъсирпазирии мутақобилаи адабиёти навини тоҷик ва матбуот дар оғози асри XX» барои дарёфти дараҷаи илмии доктори илмҳои филологӣ аз рӯйи ихтисосҳои 10.01.01 – Адабиёти тоҷик; равобити адабӣ ва 10.01.10 – Рӯзноманигорӣ

Яке аз давраҳои ҳассос ва пурбаҳстарини шинохти таърихи адабиёти тоҷик ба оғози асри XX рост меояд, ки ин марҳалаи молмомол аз ихтилофот, ҳам аз нигоҳи ташаккули адабиёти навин ва ҳам аз назари болои кор овардани матбуоти тоҷик ба печидагиҳои назарӣ ва таҳқиқӣ мувоҷеҳ гардида аст. Аммо, новобаста ба чунин мушкилот, дар ин замина барои рӯнамоии ҳақиқати таърихӣ саъйу талоши зиёди донишмандони варзидаи ватаниву хориҷӣ сурат гирифтаанд, ки барои шинохти ин давраи муҳими адабиёт ва матбуоти тоҷик саҳми беназир гузошта ва тавонистаанд, ки дар ин самти таҳқиқот муваффақона иқдом гиранд.

Абдурахимов Бахтиёр аз зумраи чунин пажӯҳишгарони комёб аст, ки бо дарназардошти таҳқиқи ин давраи таърихии адабиёт ва матбуоти тоҷик рисолаи доктории худро бо номи «Таъсирпазирии мутақобилаи адабиёти навини тоҷик ва матбуот дар оғози асри XX» мутобиқ ба шиносномаи ихтисосҳои илмии 10.01.01 – Адабиёти тоҷик; равобити адабӣ ва 10.01.10 – Рӯзноманигорӣ таълиф намуда, ба мавзӯҳои ниҳоятан муҳим ва аз нигоҳи илмӣ ҷолиби он, ки ба сароғози айёми рӯ овардан ба бедориву худшиносии миллӣ ва як марҳилаи пуртазод, аммо ташаккул, рушд ва таҳаввули матбуот ва адабиёти навини тоҷик нақши созгор дорад, баҳусус, баҳшҳои ба таҳқиқ нарасидаи он дар оғози садаи XX, бо назари дақиқи илмӣ дахл намуда, барои ҳалли мақсади пешгузоштаи хеш дар самти таҳлилу баррасиҳо муваффақ гардидааст.

Абдурахимов Бахтиёр дар кори хеш бештар ба манбаъҳои пайдоиши нашрияҳои нахустини тоҷикӣ дар оғози асри бист, аз ҷумла, осори муҳаққиқони соҳаи адабиёт ва рӯзноманигорӣ, таърихнигорон ва ҷомеашиносон, ки дар робита ба ин давраи пурбаҳси забон, адабиёт, матбуот ва воқеаҳои сиёсии замон, ба вучуд омадани аввалин воситаҳои ахбор, матбаа, ташаккули маориф ва тақвият ёфтани ақидаҳои пурихтилоф болои кор омадаанд, назари дақиқ пеш оварда, дар маврид

бо таваччуҳ бар осори устод С. Айнӣ, А. Муҳиддинов, С.Табаров, М. Шакурӣ, Р. Ҳошим, Н.Салимӣ, А. Кӯчарзода, А. Маҳмадаминов, М. Раҷабӣ, М. Имомов, А. Набавӣ, И. Усмонов, И. Умняков, П. Гулмуродзода, Қ. Шарифзода, В. Самад, Н. Фаффоров, Г. Дадобоева, А.Азимов, М. Рустамзода, О. Салимзода ва дигарон, инчунин, бо таваччуҳ ба мақолоти дар рӯзномаву маҷаллаҳои дар ин давра ба таърифи ақидаҳои дақиқи илмӣ пеш оварда, дар таҳлилҳои хеш қомеъ шудааст.

Навгонии рисолаи илмӣ дар он аст, ки ба таҳқиқи масоили ҷойдоштаи матбуот ва адабиёт ва беш аз ин ба як давраи муайяни таҳаввулот дар худшиносии миллии мардуми тоҷик дар нимаи аввали садаи ХХ нигаронида шуда, аз ҷумла, муаллиф муҳимтарин масоили шаклгирии матбуот ва таҳаввули фикри бадеиву иҷтимоӣ дар адабиёти ин давраи пур аз ғирудори қавмиву миллиятҳои ҷудогоноро дар зимн мавриди таҳқиқ қарор дода, ҷанбаҳои номуайян ва то кунун баррасӣ нагардидаи онро бо овардани далелҳои собиткунандаи илмӣ таҳқиқ намуда ва чунон ки аз муҳтавои рисола маълум мегардад, муаллиф тавонистааст, ки ҳадафҳои илмии худро дар рисола хуб натиҷагирӣ намояд.

Таҳқиқоти Абдурахимов Б.А. дар мавзӯи “Таъсирпазирии мутақобилаи адабиёти навини тоҷик ва матбуот дар оғози асри ХХ” дорои аҳаммияти назарӣ ва арзиши амалии вижа буда, пеш аз ҳама, ин вижагӣ дар он аст, ки натиҷаҳои илмии он дар таҳияи дастур ва барномаҳои таълимию курсҳои алоҳидаи лексия ва гузарондани дарсҳои амалӣ оид ба ташаккули адабиёти навини тоҷик ва журналистика, таърихи адабиёт, таърихи журналистика дар факултетҳои журналистика ва филологияи тоҷики муассисаҳои таҳсилоти олии касбии Ҷумҳурии Тоҷикистон истифода карда шавад.

Ҳамчунин, арзишу аҳаммияти амалии таҳқиқро метавон дар он арзёбӣ кард, ки хулосаи диссертатсияро дар ташкили курсҳои нав дар факултетҳои филология ва журналистика мавриди истифодаи васеъ метавон қарор дод. Дар заминаи ин таҳқиқ қорбурди матолиби бадеӣ дар нашрияҳои тоҷикӣ барои иҷрои ҳадафҳои касбии худ чун тарғибу ташвиқ

ва иттилоърасонӣ ба чаҳорчӯбаи муайян даромада, он ҳамчун дастур истифода мешавад.

Абдурахимов Бахтиёр маъхазҳои илмиро бо хулосагириҳои дақиқназарона омӯхта, бо чунин мақсад пайгирӣ кардааст:

1) Нишон дода тавонистани саҳми матбуот дар адабиёт ва баръакс, саҳми адабиёт дар пайдоиши жанрҳои нави матбуотӣ;

2) Рӯнамоии жанрҳои нави адабиёти бадеӣ дар матбуоти даврӣ;

3) Усули истифодаи осори бадеӣ дар рӯзномаву маҷаллаҳо ва умуман нахустин матбуоти тоҷикӣ;

4) Баррасии нақши матбуот дар ташаккули забони адабии тоҷик, дар пайдоиши нақду адабиётшиносӣ ва тарғиби он барои тарбияи адибони ҷавон.

Рисолаи докторӣ аз муқаддима, чор боб ва бист фасли мантиқан мураттаб, хулоса ва рӯйхати сарчашмаву адабиёти истифодашуда иборат аст ва ҳаҷму мундариҷаи он ба талаботи диссертатсияҳои илмӣ ҷавобгӯӣ мебошад.

Рисола мутобиқи нақша матраҳ гардида, аз тамоми талабот ва меъёрҳои илмии замон бархурдор аст.

Муаллифи рисола ба таҳқиқи заминаҳои пайдоиши нашрияҳои нахустини тоҷикӣ ва ҳадафи нашри осори бадеӣ дар онҳо, таъсиргузориҳои адабиёти бадеӣ ба матбуоти тоҷик ва шакл, услуб, ҷараён ва жанрҳои асарҳои бадеӣ дар нашрияҳои аввалини тоҷикӣ ақидаронӣ кардааст. Дар идома ба хусусиятҳои жанрии асарҳои бадеии ҷопшуда дар матбуоти давр, махсусиятҳои ашъори иҷтимоӣ ва навоварона дар матбуоти аввалини тоҷикӣ, баррасии вижагиҳои жанрҳои гуногуни насри бадеӣ, тарҷумаҳои нахустини бадеӣ, саҳми «Бухорои шариф» ва «Оина» дар баррасӣ ва инъикоси масъалаҳои баҳусус забон ва забони адабии тоҷик, масъалаҳои сиёсӣ ва иҷтимоӣ дар матбуотро мавриди таҳқиқот қарор дода, ба дастовардҳои илмӣ ноил шудааст.

Ӯ ҳамчунин, хусусиятҳои бадеию публицистии матбуоти даврони навинро дар иртибот ба фаъолияти эҷодии устод Айнӣ дар маҷаллаи «Шуълаи инқилоб», нақши «Тоziёна» – аввалин гӯшаи ҳаҷвию танқидӣ, публицистикаи бадеӣ ва ҳимояи манфиатҳои миллиро мавриди таҳқиқ қарор дода, дар боби чаҳор ба таҳқиқи мавзӯи адабиёти солҳои бистум

мепардозад ва дар ин маврид таваччуҳи бештари хешро ба инъикоси масъалаҳои забон, адабиёт ва маънавиёт дар нашрияҳои аввалини Ҷумҳурии мухтори Тоҷикистон, инчунин, нигоҳе ба саҳифаи адабии рӯзномаи аввалини Ҷумҳурии мухтори Тоҷикистон – «Бедории тоҷик» равона месозад.

Муаллиф рисола хешро бо овардани далелҳои илмӣ дар робита ба маводи мунташира дар матбуоти давр амсоли «Бухорои шариф», «Овози тоҷик», «Оина», «Дониш ва омӯзгор», «Раҳбари дониш», инчунин номаҳои адибон ва ёддоштҳои батабърасида, аз ҷиҳати илмӣ хеле пурбор намуда, саъй кардааст, ки хонандаро ба умқи масъала бештар ошно гардонад ва дар ин замина кори илмӣ худро бо дарёфти маъниҳои тозаӣ таҳқиқӣ ва таҳлилий боз ҳам ғанитар намояд.

Диссертант аз рӯйи мавзӯи таҳқиқоташ дар маҷмӯъ 25 мақолаи илмӣ ва як монография ба нашр расонидааст, ки аз он 16 мақола дар саҳифаҳои маҷаллаҳои илмӣ тақризшавандаи Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки аз ҷониби Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба қайд гирифта шудаанд, интишор ёфтаанд. Инчунин, 9 мақолаи илмӣ дигари номбурда дар маҷмуаҳои илмӣ нашр гардидаанд, ки онҳо мазмуну муҳтавои диссертатсияро пурра инъикос менамоянд.

Рисолаи доктории мазкур аз назари илмӣ мувофиқи мақсад буда, тавсияҳои муаллиф оид ба истифодаи амалии натиҷаҳои таҳқиқ низ ба талаботи илмӣ мутобиқ мебошанд.

Саҳми шахсии довталаби дарёфти дараҷаи илмиро дараҷаи дарки масъалаҳои дар диссертатсия баррасишуда, натиҷаҳо ва хулосаҳои асосии кор, муқаррароти ба ҳимоя пешниҳодшуда, мустақил ифода шудани нуқтаи назари ӯ ва маърузаҳои дар конференсияҳо таъйид мекунанд.

Дар хулоса бояд афзуд, ки рисола дар доираи илмӣ-таҳқиқотӣ бо маҳорати баланди таҳлилий ва илмӣ болои кор омада, аз заҳмати ҷӯйиву илмӣ муаллиф гувоҳ медиҳад.

Диссертатсияи Абдурахимов Бахтиёр Абдурахимович дар мавзӯи «Таъсирпазирии мутақобилаи адабиёти навини тоҷик ва матбуот дар оғози асри XX» ба талаботи бандҳои 31-35-уми Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021-ум таҳти №267-ум тасдиқ шудааст, инчунин,

талаботи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯ буда, муаллифи он ба дарёфти унвони илмии доктори илмҳои филологӣ аз рӯйи ихтисоси 10.01.01 – Адабиёти тоҷик; равобити адабӣ ва ихтисоси 10.01.10 – Рӯзноманигорӣ сазовор мебошад. Бо назардошти нуктаи мазкур ҳамчун роҳбари илмӣ онро барои баррасӣ дар зинаҳои баъдӣ ва ҳимоя тавсия менамоем.

Доктори илмҳои филологӣ,
профессори кафедраи
рӯзноманигории ватанӣ ва байналмилалӣ
Донишгоҳи (Славянии) Россия
ва Тоҷикистон

Абдуллозода Масрур Аҳмад

Нишонӣ: 734019, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
шаҳри Душанбе, ноҳияи Сино,
к. Испечак 2, М-12, бинои 1, хонаи 16
Телефон: (+992) 988068601.
E-mail: masrur_a@mail.ru

Имзои Абдуллозода Масрур Аҳмадро тасдиқ мекунам:
сардори раёсати кадрҳои Донишгоҳи
(Славянии) Россия ва Тоҷикистон

Раҳимов А.А.

Нишонӣ: 734025, ш. Душанбе, ноҳияи Исмоили Сомонӣ
кӯчаи Мирзо Турсунзода, 30
Донишгоҳи (Славянии) Россия ва Тоҷикистон
Тел.: +992 37 2279293, +9922213550;
сомона: www.rtsu.tj

« 10 » январи соли 2025